

Dr. Levent Gönenç¹
Merkez Direktörü

Hukuk Çalışmaları Merkezi

SEÇİM HUKUKU PENCERESİNDEN 31 MART SEÇİMLERİ - V

Yüksek Seçim Kurulu (YSK) 22 Mayıs 2019 günü merakla beklenen İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminin iptaline dair gerekçeli kararını açıkladı². Kararın kendisi kadar, gerekçesi de tartışma yarattı. YSK'nın kararıyla ilgili ilk tespitim şu:

Karar karşı oylarla birlikte toplam 250 sayfa. Bu hacmiyle söz konusu karar YSK'nın faaliyete geçtiği tarihten bu yana verdiği en "uzun" kararlardan biri olma özelliğini taşıyor. Bununla birlikte, 250 sayfanın ancak yaklaşık beşte birine tekabül eden kısmının esaslı bir hukuki değerlendirme içerdiğini not edelim. Kararın büyük bölümünü; mevzuat, itiraz başvurusunda ileri sürülen iddialar ve YSK'nın talebi üzerine ilçe seçim kurulları tarafından hazırlanan raporlar oluşturuyor. Kararın hukuki analiz kısmını incelediğimizde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin esas olarak üç gerekçeye dayanılarak iptal edildiğini görüyoruz:

- 1) 754 sandıkta sandık başkanlarının kamu görevlisi olmaması
- 2) 18 sandıkta sayım döküm cetveli olmaması ve 90 sandıkta sayım döküm cetveli bulunmasına rağmen bu cetvellerin imzasız olması
- 3) 105 sandıkta seçme yeterliliğine sahip olmayan 706 kişinin oy kullanması

Bu üç gerekçe açısından dikkat çeken husus, YSK'nın bu üç gerekçeyi "münferiden" sonucu etkileyecek nitelikte görmemiş olması; yani YSK'ya göre, bu üç gerekçede ortaya konan

¹ https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1279/Levent+Gonenc_+Dr.

² YSK, K: 4219, KT: 06.05.2019

usulsüzlükler “tek başlarına” değil fakat “bir arada” sonucu etkilemekte. Kurul bu noktayı kararında şu ifadelerle açıklıyor:

...sonuca etkili sayıdaki sandıkta, sandık kurulu başkanlarının kanun hükümlerine aykırı olarak görevlendirilmesi ve kanuna aykırı şekilde oluşan sandık kurullarının yaptığı seçim iş ve işlemlerine itibar edilmesinin mümkün bulunmaması hususu (bkz. Yukarıda 1. Gerekçe) ile bir bütün olarak değerlendirilen yukarıda izah edilen diğer kanuna aykırılık ve usulsüzlükler (bkz. Yukarıda 2. ve 3. Gerekçe), seçimin güvenilirliğini ortadan kaldıran ve seçim sonucuna üessir olay ve haller kapsamında görülmüş, bu nedenle seçimin iptali ve yenilenmesine karar verilmesi gerekmiştir.

Anlaşılan o ki, YSK bu üç gerekçede sayılan usulsüzlüklerin “kümülatif etkisi”ni göz önüne alıyor. Buraya kadar yapılan analiz genel olarak hukukun, özel olarak seçim hukukunun temel ilkelerine uygun görünüyor ancak bu noktadan sonra YSK’nın kararında çok önemli bir eksiklik var: eski söyleyişle “**illiyet**”, yeni söyleyişle “**nedensellik**” bağı.

Hukuk fakültelerinin birinci sınıfından itibaren öğrencilere anlatılan temel ilkeyi hatırlayalım: Bir harekete, davranışa veya olaya hukuki bir sonuç bağlanabilmesi için bu hareket, davranış veya olay ile ortaya çıkan sonuç arasında bir bağı, bir “**neden-sonuç**” ilişkisinin olması gerekir. Kuşkusuz hukukta nedensellik bağının aranmadığı durumlar da söz konusu olabilir ancak bunlar istisnadır. Seçim hukukunda ise bu ilke çok daha katı bir biçimde uygulanmaktadır.

Karara dönecek olursak; YSK’nın yedi üyesi, varlığını kabul ettikleri usulsüzlüklerin bir arada, yani kümülatif olarak seçmen iradesini nasıl etkilediğini, bu usulsüzlüklerin sonuçları nasıl değiştirdiğini açıklamamaktadır. Somutlaştıralım:

Oy sayım döküm cetveli olmayan ya da imzasız olan 108 sandık, başkanları kamu görevlisi olmayan 754 sandık içinde midir? Karardaki karşı oy yazısından öğrendiğimize göre, başkanı kamu görevlisi olmayan 754 sandıktan sadece iki sandıkta sayım döküm cetvellerine ilişkin usulsüzlük tespit edilmiş, bu iki sandıkta da sayım döküm cetveli olmasına rağmen imzaların eksik olduğu görülmüştür.

Oy sayım döküm cetvellerini imzasız olduğu tespit edilen 90 sandıkta; oy sayım döküm cetveli ile tüm siyasal parti temsilcileri huzurunda düzenlenen ve siyasal parti genel merkezleriyle paylaşılan ıslak imzalı sandık tutanağındaki sayılar birbirini tutmakta mıdır? Yine karardaki karşı oy yazısından öğrendiğimize göre, 90 sandıktan sadece 4’ünde bu sayılar birbirini tutmamakta ve zaten bu dört sandıkta toplam 9 oy itirazı yapan Adalet ve Kalkınma Partisi’nin hanesine yazılmış bulunmaktadır.

Nihayet, kararda seçme yeterliliğine sahip olmadığı tespit edilen 706 kişi, başkanı kamu görevlisi olmayan sandıklarda mı oy kullanmışlardır? Bu sorunun cevabını da karşı oy yazısından aktararak verelim: Başkanı kamu görevlisi olmayan 754 sandıktan sadece 3’ünde seçme yeterliliğine sahip olmayan 3 kişinin yerine oy kullanılmıştır.

Bu çapraz değerlendirme bize, YSK’nın yedi üyesinin bu usulsüzlükler ve seçim sonuçları arasındaki “neden-sonuç” ilişkisini hukuken tatmin edici bir biçimde ortaya koyamadıklarını göstermektedir. Oysa hukukta “gerekçe” kavramı, esas olarak yukarıda değindiğimiz “neden-sonuç” ilkesinin somut olaya uygulanması ve bunun taraflara ve kamuoyunu ikna edici bir

biçimde açıklanmasını ifade eder. Bu çerçevede, nedensellik bağından yoksun bir gerekçeyi hukuk açısından makbul bir gerekçe saymak mümkün görünmemektedir.

Seçim hukuku açısından bu karar için daha çok şey söylenebilir ancak bu “Politika Notu”nun sınırları içerisinde çok önemli gördüğüm yukarıdaki temel tespiti yapmakla yetineceğim. Konuyla ilgilenenlerin yedi üyenin gerekçelerine karşı dört üyenin kaleme aldığı karşı oy yazılarını okumalarını öneririm. Hatta bu karara özgü olarak, kararı karşı oylardan başlayarak okumanın çok daha zihin açıcı olacağını söyleyebilirim.

Fikrimce, YSK'nın son kararı ve bu karara ilişkin güncel tartışmaların ötesinde, Türkiye'de seçimlerin yönetimi ve denetimi açısından ortaya çıkabilecek olumsuzluklar üzerinde ayrıca ve dikkatle durmamız gerekir.

Demokratik rejimlerin kalbi seçimlerde atar. Seçimlerin demokratik rejimlerin gereklerine uygun bir biçimde icra edilebilmesi için “serbest” ve “adil” olmaları şarttır. Günümüzde seçim hukukunun uluslararası standartları çerçevesinde; “serbestliğin” ve “adillığın” ne anlama geldiği, bu ilkelerin hayata geçirilebilmesi için bir ülkede ne gibi kurum, kural ve uygulamaların var olması gerektiği tespit edilmiş bulunmaktadır. Buna bağlamda seçimlerin, başta seçim yarışına katılan siyasal aktörler olmak üzere, ulusal ve uluslararası kamuoyunun kabul edip onaylayacağı bir şekilde yönetilmesi ve denetlenmesi serbest ve adil bir seçimin “olmazsa olmaz” koşullarından biri olarak görülmektedir. Dünyada seçimler farklı hukuk sistemlerinde farklı şekillerde organize edilebilmektedir; burada önemli olan, hangi model veya yöntem tercih edilirse edilsin, aynen bir futbol maçında olduğu gibi, oyuncuların ve seyircilerin hakeme güvenmesi ve bu güven neticesinde yense de yenilse de tarafların sonucu kabul etmesidir.

Bu bağlamda, demokratik rejimlerde seçimlerin “gerçekten” serbest ve adil olması yanında, hatta bundan daha da önemlisi, seçenlerin ve seçilecek olanların, geçmişte seçimlerin serbest ve adil bir biçimde yapıldığına ve gelecekte de böyle olacağına dair “inançlarının” olması esastır. Bu inançtır ki, demokratik yarış anlamlı kılar ve seçim sonuçlarının meşruiyetine temel teşkil eder. Demokratik siyasal kültürün önemli bir parçası olan bu inanç bir kere sarsıldı mı, bu inancı yeniden oluşturmak fevkalade güç olabilir. Sonuç olarak, bu konuda görev yine son zamanlarda karar ve uygulamaları ile haklı bir biçimde eleştirilen YSK'ya düşmektedir. YSK; bir yandan geçmişte yerinde olarak çok önem verdiği “içtihat istikrarı”nı yeniden tesis etmeli, diğer yandan seçim hukuku kurallarını uluslararası seçim hukuku ilkelerine uygun olarak yorumlama ve uygulama konusunda azami özeni göstermelidir. Başta 23 Haziran 2019'da yapılacak olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı yenileme seçimleri olmak üzere gelecek seçimlerde benzer tartışmaları yaşamamak için bu süreçten gerekli derslerin çıkarılması Türkiye'de demokrasinin işleyişi açısından büyük önem taşımaktadır.